

بررسی تاثیر استقرار شرکتهای خدمات مشاوره ای، فنی و مهندسی کشاورزی بر روستاهای استانهای کرمانشاه و زنجان

Determine the Influence of Agricultural Engineering Technical and Advisory Service Firms (AETASF) in Rural Development in Kermanshah and Zanzan province

محمد کاظم رحیمی^{۱*}، کیومرث زرافشانی^۲ و مجتبی نوری^۳

^۱ دانش آموخته کارشناسی ارشد ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه رازی کرمانشاه،

^۲ دانشیار گروه ترویج و توسعه روستایی دانشگاه رازی کرمانشاه،

^۳ دانش آموخته کارشناسی ارشد توسعه روستایی دانشگاه زنجان.

E-mail: mk.rahimi@gmail.com

* نویسنده مسئول

چکیده

تناقض در یافته های پژوهشی مبنی بر تاثیر مثبت یا منفی شرکت های خدمات مشاوره ای، فنی و مهندسی کشاورزی بر توسعه روستایی موجب شده است که شکاف اطلاعاتی در ادبیات این شرکت ها بوجود آید. لذا به منظور پر کردن خلاء موجود، این مطالعه توصیفی-پیمایشی به بررسی میزان تاثیر شرکت های خدمات مشاوره ای در توسعه روستایی استان های کرمانشاه و زنجان از دیدگاه مسئولین مراکز خدمات این استان ها پرداخته است. طرح این تحقیق ماهیتاً کمی بوده و با استفاده از پرسشنامه ای که روایی آن توسط پانل متخصصان و پایایی آن با انجام پیش آزمون و محاسبه ضریب آلفای کرونباخ ($\alpha = 0/95$) تایید شده، مورد سنجش قرار گرفته است. لذا بدین منظور دو استان کرمانشاه و زنجان که از نظر استقرار این شرکت ها جزو استان های پیشرو در کشور می باشند انتخاب شدند. جامعه آماری تحقیق را مسئولین مراکز جهاد کشاورزی این دو استان که به روش تمام شماری مورد مطالعه قرار گرفتند تشکیل دادند ($N=81$). این مسئولین به عنوان ناظر فعالیت های شرکت های خدمات مشاوره ای محسوب گشته و اشراف کاملی به وضعیت روستاهای منطقه و فعالیت های این شرکت ها دارند. نتایج حاصله حکایت از تاثیر مثبت استقرار این شرکت ها در روستاهای منطقه دارد. این متغیرها با استفاده از روش تحلیل عاملی به ۴ عامل توسعه کشاورزی، توسعه فعالیت های آموزشی-ترویجی، توسعه روش های کشاورزی پایدار و تعامل با مراکز علمی تقسیم شده که ۷۱٪ عوامل موثر را تبیین می کنند. نتایج این مطالعه می تواند دستاوردهایی برای مسئولین توسعه روستایی این دو استان داشته باشد. از آنجایی که برخی درآمدهای شرکت های خدمات مشاوره ای ممکن است در اثر رعایت اصول پایداری کاهش یابد، لذا پیشنهاد می شود مشوق هایی برای آنان لحاظ گردد تا ترویج اصول پایداری این شرکت ها را از نظر اقتصادی متضرر ننماید.

واژگان کلیدی: توسعه روستایی، شرکت های خدمات مشاوره ای فنی و مهندسی کشاورزی، کشاورزی پایدار، توسعه کشاورزی.

Abstract

The purpose of this descriptive survey study was to determine the influence of Agricultural Engineering Technical and Advisory Service Firms (AETASF) in rural development in Kermanshah and Zanzan province as perceived by Agricultural Service Centers (ASCs) managers. Quantitative research design was used with closed-ended questionnaire. Validity and reliability of research instrument proved valid and reliable with alpha coefficient of 0/95. The population consisted of all ASCs managers using census study (N = 81). The ASCs managers are continuously monitoring and managing AETASF members. Results revealed that AETASFs were effective in rural areas of the region. The effectiveness of AETASFs was reduced to four factors using factor analysis. Namely: agricultural development, development of agricultural education and extension interventions, development of sustainable agricultural practices, and interaction with academic institutions explained 71% of AETASFs effectiveness. The result of this study has implication for rural development policy-makers in that more sustainable agricultural practices is possible provided that AETASFs receive more incentives for their sustainable teaching behavior.

Key words: Aural Development, Agricultural Engineering Technical and Advisory Service Firms (AETASF), Sustainable Agriculture, Agricultural Development.

مقدمه

تعیین حدود دخالت دولت در حوزه فعالیت های اقتصادی مهمترین مسئله ای است که از بدو شکل گیری اندیشه اقتصادی مدرن پیش روی نظریه پردازان اقتصادی قرار دارد. در حال حاضر اقتصاد دانان طرفدار بازار معمولاً رقابت را یگانه راه حل رفع ناکارآمدی های دولت می دانند بنابراین به واسطه اعتبار زیادی که برای نقش بخش خصوصی در اقتصاد قائل هستند، به هنگام سیاستگذاری اقتصادی سیاستگذاری بازارمدار را به جای سیاستگذاری دولت مدار برمی گزینند. بدین ترتیب با قوت هرچه تمام تر سیاست های خصوصی سازی را توصیه می کنند تا عقلانیت و کارآمدی به فعالیت های اقتصادی تزریق شود (مالجو، ۱۳۸۲). بنابراین هر یک از کشورها بنا به دلایلی همچون بهبود کارایی منابع تولید، کسب درآمد بیشتر و بهبود اختلالات ناشی از عملکرد نامطلوب دولت در برهه ای از زمان اقدام به اجرای سیاست خصوصی سازی نمودند به طوری که اولین حرکت های آزادسازی و خصوصی سازی از اروپای غربی و در اواخر دهه ۱۹۶۰ شروع و در دهه ۱۹۷۰ مورد توجه آمریکای شمالی قرار گرفت و به مرور سیر این روند در دهه ۱۹۸۰ به آمریکای جنوبی و حتی آفریقا نیز کشیده شد (بهرامی، ۱۳۸۲). در ایران خصوصی سازی برای اولین بار در سال ۱۳۶۲ مطرح و با برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور در سال ۱۳۶۸ دنبال شد ولی به طور رسمی از خرداد ماه ۱۳۷۰ با توجه به اصول ۴۴، ۱۳۴ و ۱۳۸ قانون اساسی و با اشاره به تبصره ۳۲ و بندهای ۴-۳۷، ۸-۱، ۸-۲ و ۸-۳ قانون برنامه اول توسعه کشور آغاز شد (مهدوی عادل و رافعی، ۱۳۸۵ و کیان پور، ۱۳۸۸).

در بیان مفهوم خصوصی سازی بیس لی^۲ و لیتل چایلد^۳ معتقدند خصوصی سازی وسیله ای برای بهبود عملکرد فعالیت های اقتصادی از راه افزایش نقش نیروهای بازار است همچنین شوارتز اعتقاد دارد خصوصی سازی به معنی به وجود آوردن نظام اقتصادی جدید بر اساس بازار و در نتیجه دگرگونی و تحول در ابعاد مختلف اقتصادی است (بیس لی و لیتل چایلد، ۱۹۸۳). گیبون^۴ اهداف خصوصی سازی را شامل افزایش کارایی از

^۲ Beesly

^۳ Little Child

^۴ Gibbon

طریق رقابتی کردن، افزایش و گسترش مالکیت در بین جامعه و دستیابی به بالاترین ارزش در مورد کالا یا خدماتی که دولت می فروشد می داند. به طور کلی مهمترین هدف از خصوصی سازی در اکثر کشورها افزایش کارایی بنگاه ها و بهینه سازی تخصیص منابع می باشد. تقویت ظرفیت کارآفرینی، ایجاد تعادل اقتصادی، کاهش حوزه فعالیت مستقیم دولت در اقتصاد، دستیابی به سرمایه و منابع مالی خارجی، توسعه بازارهای سرمایه داخلی و افزایش مشارکت مردم در امور اقتصادی و تصمیم گیری نیز از دیگر اهداف خصوصی سازی به شمار می روند (مهدوی عادل و رافعی، ۱۳۸۵).

تحولات صورت گرفته در سیاست های اقتصادی دولت ها طی اعصار گذشته روی بخش های مختلف اقتصادی اعم از صنعت، خدمات و کشاورزی نیز تاثیر مستقیم داشته و تحولاتی اساسی پدید آورده است. این تحولات در بخش کشاورزی موجب بروز تحولاتی گسترده علی الخصوص در نظام های حاکم بر ترویج و آموزش کشاورزی شده است. در طی سال های ۱۹۸۰ میلادی ترویج کشاورزی نیز که تاکنون با استفاده از اعتبارات دولتی هزینه های خود را جبران می کرد مورد انتقادات شدیدی قرار گرفت. انتقادات صورت گرفته از ترویج دولتی اغلب از دو جنبه متفاوت زیر صورت می پذیرد: مسئله ی پوشش خدمات ترویجی؛ که در اثر ضرورت پاسخگویی به نیازهای جمعیت فزاینده ی کشاورزی و عدم توانایی ترویج دولتی در ارائه این خدمات پدید آمد.

 مسئله ی منابع؛ که با بروز محدودیت های منابع مالی، امکانات، تجهیزات و پرسنل سازمان های ترویج دولتی آشکار شد و نیاز به یافتن گزینه های جدیدی برای ترویج دولتی را بیش از پیش محسوس نمود (حسینی، ۱۳۷۵ و دین پناه و همکاران، ۱۳۸۸). این انتقادات باعث شد تا سیاستگذاران ترویج کشاورزی همچون سیاستگذاران اقتصادی دولت ها به فکر تامین مالی برنامه های خود از دیگر منابع مالی باشند که خصوصی سازی فعالیت های ترویجی در همین راستا به وجود آمد. خصوصی سازی در ترویج یعنی کاهش نقش دولت یا افزایش سهم فعالیت های بخش خصوصی در فعالیت های ترویجی. بلموم^۵ (۱۹۹۳) اظهار می دارد که ترویج خصوصی افراد را در بخش

^۵ Bloom

خصوصی مشغول می سازد تا خدمات مشاوره ای را در مناطق روستایی ارائه دهند و به نظر می رسد که راه حلی برای رفع ناتوانی ترویج دولتی است. سراوانان^۶ معتقد است خصوصی سازی ترویج اشاره به خدماتی دارد که توسط کارکنان ترویج در مراکز یا سازمان های خصوصی برای آن دسته از کشاورزانی که انتظار می رود هزینه خدمات را پرداخت کنند ارائه می شود. چنین رهیافتی می تواند به مکمل مناسبی برای ترویج دولتی باشد (سراوانان، ۲۰۰۱).

لذا با توجه به اهمیت و ضرورت خصوصی سازی در ترویج، راهکارهای مختلفی برای ارائه این خدمات در سطح جهان ارائه گردیده و بخش خصوصی با توجه به پتانسیل ها، محدودیت ها و شرایط هر کشور یک یا تلفیقی از چند راهکار را برای خدمات رسانی در عرصه ی فعالیت های ترویجی انتخاب کرده است. بر این اساس کشورهای ثروتمند از طریق ترتیبات قراردادی یا اخذ حق الزحمه از کشاورزان به سمت خصوصی سازی پیش می روند. کشورهای متوسط نیز در حال تلاش بوده و بعضی با تفویض اختیار به دولت های محلی و ارائه خدمات به متقاضیان به درآمدهای جدید می اندیشند و یا مشغول ایجاد نظام یارانه ای (بن و کوپن های ترویجی) بوده و مانند شیلی و کاستاریکا در حال توسعه نظام مشورتی در بخش خصوصی هستند. همچنین کشورهای در حال توسعه خصوصاً آنهایی که از سابقه ی سوسیالیستی برخوردارند، مانند مصر، تدریجاً با چالش هایی مواجه شده و در حال تراکم زدایی اختیارات ملی خود در بخش ترویج و تفویض آن به دولت های محلی هستند (بهرامی، ۱۳۸۲).

ریورا بر این باور است که رهیافت های ترویجی باید بیشتر جنبه اقتضایی داشته باشند. به عبارت دیگر متناسب با وضعیت هر قشر از کشاورزان باید رهیافت خاصی ارائه شود. (جدول ۱) رهیافت های پیشنهادی ریورا برای قشرهای مختلف کشاورزان را نشان می دهد (ریورا، ۱۹۹۶).

در ایران طبق مصوبه سال ۱۳۷۱ شورای عالی اداری کشور، واگذاری بخشی از امور و وظایف وزارت کشاورزی در زیربخش های ترویج و آموزش کشاورزی به بخش خصوصی پیش بینی شد (صدیقی و بگلریان، ۱۳۸۳) و در سوم تیرماه ۱۳۸۰ طرح تاسیس

^۶ Saravanan

سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی کشور با توجه به اهمیت و توسعه بخش خصوصی و ضرورت ایجاد یک سازمان تخصصی برای پوشش فعالیت های کارشناسانه در بخش کشاورزی و پشتیبانی از منابع انسانی به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید (سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی، ۱۳۸۷). بعد از اجرای طرح مشاورین مزرعه و با هدف سامان دهی به کارشناسان فعال در این طرح و دیگر دانش آموختگان بخش کشاورزی طرح ایجاد شرکت های خدمات مشاوره ای کشاورزی در برخی استان ها از جمله کرمانشاه و زنجان به صورت آزمایشی آغاز شد. پس از اجرای موفقیت آمیز طرح فوق در استان های پیشرو، سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی کشور در راستای تحقق اهداف سازمانی و بنا بر ضرورت پشتیبانی علمی و فنی از تولید کنندگان بخش کشاورزی و به منظور بهبود کمی و کیفی تولیدات کشاورزی، رفع کمبودهای نیروی انسانی متخصص در عرصه عملیات و مزرعه،

جدول ۱: نیازها و روش های مناسب برای ارائه خدمات به قشرهای مختلف کشاورزان (ریورا، ۱۹۹۶)

قشرهای مختلف کشاورزان	نیازها	روش های ارائه خدمات
کشاورزان بزرگ مالک	تکنولوژی پیشرفته	تجاری سازی، قراردادهای خصوصی، بازگشت هزینه در ترویج عمومی
کشاورزان متوسط	تکنولوژی پیشرفته/مدیریت مزرعه/تغییر و تحول	قراردادهای خصوصی/ترویج عمومی/بازگشت هزینه
کشاورزان کوچک	نیازسنجی/تکنولوژی پایین/مدیریت مزرعه/مهارت سازمان دهی	خدمات ترویج عمومی/تعاونی ها/سازمان های کشاورزی
کشاورزان معیشتی	نیازسنجی/تکنولوژی پایین/مهارت سازمان دهی	خدمات ترویج عمومی

گسترش سطح پوشش خدمات فنی و مهندسی، مهندسی فرآیند تولید، کاهش ضایعات و تسریع در انتقال دانش فنی به تولید کنندگان، اقدام به طراحی و تدوین شبکه خدمات مشاوره ای، فنی و مهندسی کشاورزی غیر دولتی نمود و دستورالعمل اجرای برنامه عملیاتی استقرار شبکه خدمات مشاوره ای، فنی و مهندسی کشاورزی را در سال ۱۳۸۶ به کلیه استان ها ابلاغ کرد.

خصوصی سازی و تشکیل شرکت های خدمات مشاوره ای کشاورزی با اینکه طرفداران و حامیان بسیاری داشت ولی گروهی از صاحب نظران انتقاداتی نیز بر خصوصی سازی بخش کشاورزی داشتند. حسینی درباره نحوه خصوصی سازی ترویج کشاورزی معتقد است که رهیافت ترویج خصوصی نمی تواند در شرایط کنونی به عنوان یک آلترناتیو برای ترویج دولتی مطرح گردد ولی با توجه به محدودیت منابع مالی ترویج در آینده و تجربیات مفید برخی کشورهای در حال توسعه می توان به منظور تقویت نظام ترویج دولتی، برخی از منابع مالی غیردولتی و ابتکارات بخش خصوصی را مورد استفاده قرار داد (حسینی، ۱۳۷۵). حاج میررحیمی و کرمی نیز اظهار داشتند که خصوصی سازی همه جانبه ترویج در بخش کشاورزی به دلیل وجود موانع فرهنگی و اقتصادی و با توجه به اینکه موسسات و شرکت های خصوصی ترویج در مناطق حاصلخیز، برای کشاورزان بزرگ، و روی محصولات نقدی سرمایه گذاری می کنند و از طرفی باعث خروج کارشناسان ماهر از نظام ترویج دولتی و ضعف این سیستم می گردند، نه تنها کمکی به کاهش فقر روستایی نمی کنند بلکه با گسترش فاصله ثروتمندان و فقرا به این مسئله دامن می زنند. آنها همچنین پیشنهاد تلفیق ترویج خصوصی و عمومی را پیشنهاد می کنند و اضافه می کنند که تجربه کشورهای گینه جدید و استرالیا نیز موید عدم موفقیت این موسسات در کاهش فقر روستایی می باشد (حاج میررحیمی و کرمی، ۱۳۷۶).

لذا پس از گذشت بیش از ۶ سال از تاسیس شرکت های خدمات مشاوره ای در استان های پیشرو و گذشت بیش از ۳ سال از آغاز به کار سراسری این شرکت ها در کل کشور از یک سو با توجه به هزینه، وقت و انرژی زیادی که صرف تاسیس و نظارت بر این شرکت ها شده و از سوی دیگر امید فراوانی که کارشناسان و دانش آموختگان کشاورزی کشور به این شرکت ها به عنوان بازار کار و آینده ی شغلی خود دارند در این مطالعه سعی شده است تا تاثیر استقرار این شرکت ها را بر توسعه روستایی استان های کرمانشاه و زنجان مورد بررسی قرار دهیم.

روش شناسی تحقیق

در این مطالعه تاثیر شرکت های خدمات مشاوره ای، فنی و مهندسی استان های کرمانشاه و زنجان بر توسعه روستاهای دو استان کرمانشاه و زنجان با استفاده از ۲۲ متغیر که از منابع کتابخانه ای و متخصصان تهیه شده بود مورد بررسی قرار گرفت. بدین منظور از مسئولین مراکز جهاد کشاورزی که ناظر مستقیم فعالیت این شرکت ها هستند خواسته شد تا تاثیر استقرار این شرکت ها را بر متغیرهای مورد سوال در قالب طیف لیکرت (خیلی کاهش یافته، کاهش یافته، تغییری نیافته، افزایش یافته، خیلی افزایش یافته) تعیین کنند. ابزار گردآوری داده ها در این تحقیق توصیفی-پیمایشی پرسشنامه بود که بین کلیه مسئولین مراکز جهاد کشاورزی این دو استان به صورت تمام شماری توزیع گردید و اطلاعات آن توسط نرم افزار SPSS 16 تجزیه و تحلیل شد. روایی این پرسشنامه توسط گروه متخصصان و پایایی آن توسط ضریب آلفای کرونباخ ($\alpha = 0/95$) مورد تایید قرار گرفته است.

نتایج و بحث

عوامل متاثر از استقرار شرکت های خدمات مشاوره ای، فنی و مهندسی کشاورزی بر اساس نتایج بدست آمده مشاهده شد که میزان تاثیر شرکتها در مورد متغیرهای تعیین شده در دو استان متفاوت می باشد به طوری که در استان کرمانشاه، میزان رعایت اصول کشاورزی پایدار، میزان استفاده از روش های آبیاری تحت فشار و میزان استقبال از ارقام جدید توصیه شده توسط مراکز تحقیقات در اولویت اول تا سوم قرار گرفته است به عبارتی تاثیر استقرار این شرکتها در مورد این متغیرها بیش از سایر متغیرها می باشد.

جدول ۲- عوامل متاثر از استقرار شرکتهای خدمات مشاوره ای استانهای زنجان و کرمانشاه

زنجان				عوامل	کرمانشاه			
اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	بمیانگین*		اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	بمیانگین*
۱۰	۰/۱۵	۰/۴۹	۳/۰۸	رعایت اصول کشاورزی پایدار	۳/۷۱	۰/۶۸	۰/۱۸	۱
۱۷	۰/۱۷	۰/۶۳	۳/۶۴	استفاده از روش های آبیاری تحت فشار	۴/۰۰	۰/۷۹	۰/۱۹	۲
۵	۰/۱۴	۰/۵۵	۳/۶۸	استقبال از ارقام جدید توصیه شده توسط مراکز تحقیقات	۳/۹۷	۰/۷۷	۰/۱۹	۳
۲	۰/۱۰	۰/۴۰	۳/۹۲	اثربخشی طرح های ملی و استانی نظیر طرح گندم، احیای باغات و...	۳/۷۸	۰/۷۴	۰/۱۹	۴
۷	۰/۱۴	۰/۵۰	۳/۴۸	استقبال از روش های جدید کشت	۳/۷۶	۰/۷۴	۰/۱۹	۵
۱۱	۰/۱۵	۰/۶۲	۳/۹۵	استفاده از بذور گواهی شده	۳/۸۶	۰/۸۱	۰/۲۰	۶
۶	۰/۱۴	۰/۵۰	۳/۴۴	عملکرد محصولات مختلف	۳/۶۸	۰/۷۷	۰/۲۰	۷
۲۰	۰/۲۰	۰/۷۵	۳/۶۴	میزان استفاده از نهاده های دامی صنعتی (سبوس، کنسانتره)	۳/۸۹	۰/۸۲	۰/۲۱	۸
۳	۰/۱۱	۰/۴۴	۳/۷۵	پذیرش توصیه های فنی کارشناسان	۳/۹۴	۰/۸۸	۰/۲۲	۹
۴	۰/۱۲	۰/۴۸	۳/۸۳	استفاده از روش های مختلف ترویجی-آموزشی در آموزش کشاورزان	۳/۷۹	۰/۸۹	۰/۲۳	۱۰
۱۲	۰/۱۶	۰/۵۲	۳/۲۴	استقبال از محصولات جدیدی که قبلا در منطقه کشت نمی گردید	۳/۷۱	۰/۸۸	۰/۲۳	۱۱
۱	۰/۰۹	۰/۴۰	۴/۰۸	میزان بازدید کارشناسان از مزارع و ارائه توصیه های فنی در مزرعه	۳/۹۲	۰/۹۴	۰/۲۳	۱۲
۲۱	۰/۲۲	۰/۸۱	۳/۶۶	کیفیت دوره های آموزشی برگزار شده	۳/۶۴	۰/۸۸	۰/۲۴	۱۳
۲۲	۰/۲۲	۰/۷۰	۳/۱۶	استفاده صحیح و به مقدار نیاز سموم شیمیایی	۳/۵۶	۰/۸۸	۰/۲۴	۱۴
۱۹	۰/۲۰	۰/۶۱	۳/۰۴	ارتباط با مراکز علمی مانند دانشگاه ها	۳/۳۳	۰/۸۳	۰/۲۴	۱۵
۱۵	۰/۱۶	۰/۵۸	۳/۵۶	استفاده از اطلاعات علمی و بروز در زمینه های مختلف کشاورزی	۳/۶۱	۰/۹۰	۰/۲۴	۱۶
۹	۰/۱۵	۰/۵۶	۳/۶۴	میزان مراجعه کشاورزان به کارشناسان و درخواست دریافت اطلاعات	۳/۷۹	۰/۹۵	۰/۲۵	۱۷
۸	۰/۱۴	۰/۴۸	۳/۳۶	برخورد محترمانه با کشاورزان و رسیدگی به درخواست های آنان	۳/۸۴	۱/۰۱	۰/۲۶	۱۸
۱۶	۰/۱۶	۰/۵۶	۳/۳۶	ارتباط با مراکز دانشگاهی و استفاده از نیروی تحصیل کرده	۳/۴۸	۰/۹۱	۰/۲۶	۱۹
۱۴	۰/۱۶	۰/۵۷	۳/۳۷	توجه به کشاورزان خرده مالک و روستاهای فقیر و دور افتاده	۳/۵۸	۱/۰۴	۰/۲۹	۲۰
۱۳	۰/۱۶	۰/۵۲	۳/۱۲	استفاده صحیح و به مقدار نیاز کودهای شیمیایی	۳/۵۶	۰/۹۹	۰/۲۷	۲۱
۱۸	۰/۲۰	۰/۷۷	۳/۷۹	میزان سطح بیمه محصولات مختلف کشاورزی	۳/۳۳	۱/۱۰	۰/۳۳	۲۲

* خیلی کاهش یافته= ۱ کاهش یافته= ۲ تغییری نیافته= ۳ افزایش یافته= ۴ خیلی افزایش یافته= ۵

در استان زنجان نیز استقرار این شرکتهای خدمات مشاوره ای در مزارع و ارائه توصیه های فنی در مزرعه، اثربخشی طرح های ملی و استانی نظیر طرح گندم و میزان

پذیرش توصیه های فنی کارشناسان بیشترین تاثیر را داشته اند. لازم به ذکر است با توجه به میانگین های ارائه شده در جدول ۲ استقرار این شرکتها باعث افزایش نسبی تمامی موارد مطرح شده گردیده است.

تحلیل عاملی عوامل متاثر از شرکتهای خدمات مشاوره ای، فنی و مهندسی، کشاورزی

به منظور تعیین مناسب بودن داده های گردآوری شده برای تحلیل عاملی از ضریب کی. ام. او و آماره بارتلت استفاده شد. در این بخش مقدار کی. ام. او برابر ۰/۸۳ به دست آمد که با اطمینان می توان از تحلیل عاملی بهره گرفت. از سوی دیگر برای اطمینان از مناسب بودن داده ها برای تحلیل عاملی از آزمون بارتلت نیز استفاده شد. مقدار آماره بارتلت برابر با ۹۹۹/۹۵ بدست آمد که در سطح ۱٪ معنی دار بود ($p=0.000$). لذا داده ها برای تحلیل عاملی مناسب بودند. پس از آزمون مناسب بودن داده ها تحلیل عاملی انجام شد. در جدول ۳ تعداد عوامل استخراج شده همراه با مقادیر ویژه، درصد واریانس و درصد تجمعی واریانس عوامل آمده است.

جدول ۳- عوامل متاثر از شرکتهای خدمات مشاوره ای، فنی و مهندسی کشاورزی در توسعه روستایی استان های کرمانشاه و زنجان

عاملها	مقدار ویژه	درصد واریانس مقدار ویژه	درصد تجمعی واریانس
عامل ۱	۴/۵۳	۲۰/۶۰	۲۰/۶۰
عامل ۲	۴/۳۴	۱۹/۷۶	۴۰/۳۷
عامل ۳	۳/۳۸	۱۵/۳۹	۵۵/۷۶
عامل ۴	۳/۳۶	۱۵/۳۱	۷۱/۰۷

همانطور که جدول ۳ نشان می دهد در مجموع ۴ عامل فوق توانسته اند ۷۱/۰۷ درصد از کل واریانس عوامل متاثر از شرکتهای خدمات مشاوره ای، فنی و مهندسی کشاورزی را در توسعه روستایی استان های کرمانشاه و زنجان تبیین نمایند. در ادامه برای چرخش عاملی از روش وریماکس استفاده گردید. بعد از مرحله چرخش، متغیرهایی که مربوط

به هر عامل هستند، به صورت ستونی مشخص می گردند. پس از پردازش متغیرهای نمایانگر متاثر از شرکتهای خدمات مشاوره ای، فنی و مهندسی کشاورزی، نسبت به نام گذاری عوامل به دست آمده از تحلیل عاملی اقدام گردید. در جدول ۴ هر یک از عوامل و متغیرهای مربوط به آن عامل همراه با بار عاملی و گویه های پوشاننده آنها مشاهده می شود.

جدول ۴- متغیرهای مربوط به هر یک از عوامل و بار عاملی بدست آمده از ماتریس چرخش یافته

نام عامل	متغیرها	بار عاملی
توسعه کشاورزی	عملکرد محصولات مختلف	۰/۷۱۳
	میزان استقبال از ارقام جدید توصیه شده توسط مراکز تحقیقات	۰/۶۷۶
	میزان استقبال از کشت محصولات جدید که قبلاً در منطقه کشت نمی شد	۰/۵۸۵
	میزان استفاده از نهاده های دامی صنعتی (سبوس، کنساتره)	۰/۵۱۵
	میزان استفاده از روش های آبیاری تحت فشار	۰/۷۳۸
	میزان پذیرش توصیه های فنی کارشناسان	۰/۶۰۲
	برخورد محترمانه با کشاورزان و رسیدگی به درخواست های آنان	۰/۵۵۸
	میزان مراجعه کشاورزان به کارشناسان و درخواست دریافت اطلاعات	۰/۷۲۱
آموزشی-ترویجی توسعه فعالیت های	میزان بازدید کارشناسان از مزارع و ارائه توصیه های فنی در مزرعه	۰/۷۶۸
	اثربخشی طرح های ملی و استانی نظیر طرح گندم، احیای باغات و ...	۰/۸۵۹
	استفاده از روش های مختلف ترویجی- آموزشی در دوره های آموزشی کشاورزان	۰/۶۸۲
	سطح بیمه محصولات مختلف کشاورزی	۰/۷۳۲
	توجه به کشاورزان خرده مالک و کشاورزان روستاهای فقیر و دور افتاده	۰/۷۱۵
کشاورزی پایدار توسعه روش های	میزان استقبال از روش های جدید کشت	۰/۶۸۲
	میزان رعایت اصول کشاورزی پایدار	۰/۶۲۰
	استفاده صحیح و به مقدار نیاز کودهای شیمیایی	۰/۸۱۰
	استفاده صحیح و به مقدار نیاز سموم شیمیایی	۰/۸۶۱
تعامل با مراکز علمی	ارتباط با مراکز علمی مانند دانشگاه ها	۰/۸۳۶
	استفاده از اطلاعات علمی و بروز در زمینه های مختلف کشاورزی	۰/۶۸۲
	ارتباط با مراکز دانشگاهی و استفاده از نیروی تحصیل کرده	۰/۸۲۶

مقایسه میانگین استانهای زنجان و کرمانشاه در ارتباط با عوامل متاثر از استقرار شرکتها

نتایج بدست آمده از آزمون من وایتنی نشان می‌دهد که اختلاف معناداری بین استانهای زنجان و کرمانشاه در ارتباط با توسعه اجتماعی و پیشرفت علمی وجود ندارد اما در زمینه توسعه کشاورزی و توسعه پایدار شرکتها این دو استان با هم متفاوتند؛ به طوری که میانگین رتبه‌ای استان کرمانشاه در زمینه توسعه کشاورزی و توسعه پایدار بالاتر از استان زنجان می‌باشد. (جدول ۵).

جدول ۵ - مقایسه میانگین استانهای زنجان و کرمانشاه در ارتباط با عوامل متاثر از استقرار شرکتها

متغیر	استانها	تعداد	میانگین رتبه‌ای	آماره Z	مقدار U	sig
توسعه کشاورزی	کرمانشاه	۳۹	۳۶/۲۹	-۲/۰۴	۳۳۹/۵°	۰/۰۴۱
	زنجان	۲۵	۲۶/۵۸			
توسعه اجتماعی	کرمانشاه	۳۹	۳۱/۶۹	-۰/۴۳	۴۵۶	۰/۶۶۲
	زنجان	۲۵	۳۳/۷۶			
توسعه پایدار	کرمانشاه	۳۹	۳۷/۶۰	-۲/۷۸	۲۸۸/۵°	۰/۰۰۵
	زنجان	۲۵	۲۴/۵۴			
پیشرفت علمی	کرمانشاه	۳۹	۲۴/۰۸	-۰/۸۶۴	۰/۴۲۶	۰/۳۸۸
	زنجان	۲۵	۳۰/۰۴			

° $p \leq 0/05$

نتیجه گیری و پیشنهادها

همان طور که از نتایج فوق بر می‌آید شرکت های خدمات مشاوره ای در هر دو استان توانسته اند تاثیر مثبتی بر کلیه متغیرهای مدنظر این پژوهش داشته باشند و در مجموع استقرار این شرکت ها را می‌توان مثبت ارزیابی کرد. ولی نکته قابل توجه ضرورت توجه هرچه بیشتر به اصول توسعه پایدار است که می‌تواند به دلیل ماهیت خصوصی این شرکت ها و منتفع بودن آنها از فروش سموم و کودهای شیمیایی در صورت عدم وجود نظارت کافی مورد غفلت قرار گیرد. البته توجه به این اصول نباید

ماهیت خصوصی این شرکت ها را زیر سوال ببرد. لذا پیشنهاد می شود برای تشویق شرکت های خدمات مشاوره ای به رعایت و ترویج اصول پایداری مشوق هایی برای رعایت این اصول از سوی سازمان جهاد کشاورزی و سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی در نظر گرفته شود.

منابع

۱. مالجو، محمد (۱۳۸۲). اعتراض جامعه مدنی به مثابه بدیلی برای سیاست های خصوصی سازی در ایران. فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی. سال دوم- شماره ۶.
۲. بهرامی، اعظم (۱۳۸۲). بررسی عملکرد شرکت های ترویج خصوصی از دیدگاه دست اندرکاران و روستائیان تحت پوشش و مقایسه آن با عملکرد ترویج دولتی با استفاده از شاخص های منتخب در استان همدان. پایان نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه تربیت مدرس.
۳. مهدوی عادل، محمد حسین و رافعی، حسین (۱۳۸۵). بررسی جریان خصوصی سازی و تاثیر آن بر تقویت کارآفرینی در ایران. مجله دانش و توسعه. شماره ۱۸.
۴. حسینی، سید محمود (۱۳۷۵). گرایش های نوین جهانی در خصوصی سازی و تعدیل هزینه های ترویج کشاورزی. اولین سمینار علمی ترویج و منابع طبیعی، امور دام و آبزیان. تهران.
۵. دین پناه، غلامرضا؛ خاتون آبادی، سید احمد و اسکندری، جمشید (۱۳۸۸). بررسی پیامدها، موانع و امکان سنجی خصوصی سازی ترویج کشاورزی در استان اصفهان از دیدگاه کارشناسان. مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران. دوره ۲-۴۰. شماره ۳.
۶. صدیقی، حسن و بگلریان، مجید (۱۳۸۳). بررسی نگرش مدیران ارشد سازمان های جهاد کشاورزی نسبت به خصوصی سازی ترویج کشاورزی در ایران. مجله علوم و فنون کشاورزی و منابع طبیعی. سال هشتم- شماره ۴.

۷. سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی (۱۳۸۷). گزارش سخنرانی رئیس سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی کشور. فصلنامه نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی، سال پنجم، شماره ۲۰.
۸. حاج میر رحیمی، سید داوود و کرمی، عزت ا.. (۱۳۷۶). فقر روستایی و خصوصی سازی ترویج. مجموعه مقالات هشتمین سمینار ترویج کشاورزی کشور. تبریز: انتشارات دانشگاه تبریز.
۹. کیان پور، سعید (۱۳۸۸). بررسی اجمالی خصوصی سازی در چند کشور منتخب با اشاره ای بر سیاست های کلی اصل ۴۴. مجله بررسی های بازرگانی. شماره ۳۸.
10. Beesly Michael and Stephen little child. **Privatization: “Principles, problems and priorities”**. Lloyds Bank Review, July 1983, p. 1.[1]
11. Bloom, peter (1993). **Privatization lessons for US extension from newzeland and Tasmania**. Journal of education, volume 31. Number 1
12. Saravanan, R (2001).**Privatization of Agricultural Extension**. National institute of agricultural extension management. Available at: www.manage.gov.in/pvtext
13. Rivera William. M (1996). **Agricultural Extension in Transition World Wide**. Public administration and development, vol16.